

НОВАТОРСКИ ПОДХОД В НАУЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА ПОДКРЕПА В УСЛОВИЯТА НА КРИЗИ

Людмила Векова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Монографията *„Гъвкавост на социалната подкрепа в условията на кризи (опит и уроци от периода на COVID-19 пандемията 2020–2022 г.)“* представя резултатите от приключилия през 2025 г. изследователски проект, осъществен в рамките на научноизследователската програма на Института за икономически изследвания при Българската академия на науките от екип в състав проф. д-р Георги Шопов – ръководител, проф. д-р Петко Салчев и доц. д-р Теодора Пенева.¹

Проблематиката, свързана с анализиране на различни аспекти на социалната защита в научнотеоретичен или в практико-приложен аспект винаги е била във фокуса на разнообразни ракурси на научните изследвания и при формулирането на основните насоки и на конкретни форми и механизми на социалната политика. Монографията представя първото в България комплексно проучване на функционирането на системата за социална подкрепа (ССП) като ключова част от системата за социалната защита (ССЗ) в контекста на кризисните условия и предизвикателства, фокусирайки се върху гъвкавостта и адекватността на политиките по време на пандемията COVID-19 в пет основни направления: (1) *здравеопазване*; (2) *социално осигуряване – в частта осигуряване при временна нетрудоспособност поради общо заболяване и майчинство, пенсионно осигуряване и осигуряване при безработица*; (3) *парично социално подпомагане – еднократни социални помощи, месечни социални помощи, целеви помощи за отопление, семейни помощи за деца въз основа на подоходен тест, месечна финансова подкрепа за хората с трайни увреждания*; (4) *социални услуги – „Патронажна грижа плюс“, „Личен асистент“, резидентни социални услуги и други програми и услуги*; (5) *социални помощи в натура*.

Динамиката на протичащите в икономическата и в социалната сфера процеси, съчетана с мащабността и цикличността на кризите с различен характер – икономически, социални, а в резултат от пандемията COVID-19 и здравни, обус-

¹ Публикацията може да бъде намерена в рубриката „Книги и монографии“ на сайта на Института за икономически изследвания при Българската академия на науките <https://www.iki.bas.bg/>

лавя значението на системата за социална защита и на отделните ѝ подсистеми като важен приоритет на европейските и на националните политики, а търсенето на ефективни форми и методи за постигането на адекватен на очакванията на различните уязвими групи от населението резултат – във важен акцент на научните изследвания. Посочената тенденция следва закономерността на все по-честото възникване и развитие на кризи с различен характер, което обосновава актуалността на изследваните проблеми в монографията и нейното значение за преодоляването на съвременните предизвикателства пред системата за социална защита, в т.ч. и за формулирането на адекватни политики. За първи път е реализирано широкообхватно научно изследване, което прави комплексна количествена и качествена оценка на социалната подкрепа като система от позицията на гъвкавостта на прилаганите мерки в разглежданите направления и на адаптивността и адекватността на функционирането ѝ в условията на кризи с фокус върху COVID-пандемията.

Монографията има ясно изразен новаторски характер с възприетия подход – да се анализира социалната подкрепа от гледна точка на нейната способност чрез прилаганите мерки в разглежданите пет основни направления да отговори адекватно на променящата се среда и на предизвикателствата, свързани с COVID-пандемията. Новаторският подход на научното изследване, представено в монографията, се изразява в няколко основни аспекта:

На първо място, в обосноваването на необходимостта от и във формулирането на съдържанието на нова категория „гъвкавост на системата за социална подкрепа/защита“ (social flexsecurity). Такъв подход адаптира възприетото съдържание в сферата на заетостта към областта на социалната защита, допълвайки го със специфични характеристики, произтичащи от разбирането на същността и значението на тази система като „предварителна готовност за промени на системата при промяна на външната среда; навременност на промените; пренасочване/приспособяване на съществуващи програми с цел преориентиране на помощта към по-уязвими групи; тяхната посока на разширяване – хоризонтална (например чрез временна промяна на критериите за допустимост, водещи до увеличаване обхвата на съответните социални мерки) или вертикална (например чрез временно увеличаване на величината или продължителността на подпомагане, за да се посрещнат допълнителните нужди на получателите)“.

На второ място, научното изследване се концентрира върху нов, различен и оригинален аспект на разглеждане на социалната подкрепа като система – от позицията на оценка на адаптивността на съставните компоненти – здравео-

пазване, социално осигуряване (при временна нетрудоспособност поради общо заболяване и майчинство, пенсионно осигуряване, осигуряване при безработица), парично социално подпомагане, социални услуги и социални помощи в натура, в условията на променяща се среда. За първи път във фокуса на анализа на системата за социална защита е поставено изследването на нейната гъвкавост – на способността чрез конкретните мерки и програми, реализирани в посочените основни направления, да се реагира адекватно на предизвикателствата в условията на кризи с конкретна насоченост преодоляване на последствията от пандемията от COVID-19.

На *трето място*, на базата на определени количествени критерии и експертна оценка на прилаганите мерки гъвкавостта на социалната подкрепа като цяло и във всяко от разглежданите направления като елементи на системата е изследвана и като характеристика на социалната политика и е оценена от позицията на концепцията за адаптивна социална защита (*adaptive social protection*), която да обезпечи по-висока степен на защита на отделните уязвими групи. Посочената концепция обосновава препоръките за постигане на по-висока степен на гъвкавостта на социалната подкрепа в кризисни условия като необходимо условие за нейното оптимизиране чрез прилагане на координиран подход. Аргументирано е разбирането, че „гъвкавостта“ е вътрешно свойство на ССП, свързана със способността ѝ да реагира на външни фактори, като своевременно променя свои параметри съобразно това влияние. Гъвкавата система запазва основните си структури и характеристики (цели, принципи, форми на подкрепа), но може да изменя свои „оперативни“ параметри с оглед успешното ѝ функциониране в променената външна кризисна среда за постигане на нейните цели и задачи.

Изследването съдържа изключително детайлен и коректно представен ретроспективен анализ на социалната подкрепа (с дефиниран от авторите обхват) в България в периода на кризата от COVID-19 (2020–2022 г., с известно продължение на някои от мерките и през 2023 г.), извършен от позицията на критична оценка на конкретните мерки в сферата на здравеопазването, на социалното осигуряване (краткосрочното социално осигуряване в частта осигуряване при болест и майчинство и при безработица и на пенсионното осигуряване) и на социалното подпомагане (включващо предоставянето на социални помощи в пари и натура и оказването на социални услуги) съобразно дефинираните критерии за гъвкавост. Анализът и оценките на степента на гъвкавост на системата за социална подкрепа в периода на пандемията като цяло са формулирани на базата на проучване на проявената еластичност на разглежданите елементи по предварително определени критерии. Изследването е с ясно изразена практи-

ческа насоченост, обосновавайки въз основа на формулираните изводи конкретни препоръки за развитие на системата за социална подкрепа чрез подобрена гъвкавост във функционирането на разглежданите направления.

Отделните части на монографията демонстрират ясен фокус и конструктивен подход на авторите към проблемите и предизвикателствата, инициирани от кризата във всяко от основните направления като елементи на системата за социална подкрепа. Той е обогатен с критична оценка на съществуващите механизми и програми за социална подкрепа и на нововъведените мерки, което дава възможност за практическа ориентация на формулираните препоръки и действия към постигането на адекватно на екстремните условия функциониране на тези съставни елементи в условията на кризи. Систематизираните изводи във всеки от разделите на монографията логически последователно обосновават формулираните основни хипотези.

Препоръките за оптимизиране на политиките в областта на социалната подкрепа на населението в условията на кризи отразяват концептуалното виждане относно характеристиките на политиката за социална подкрепа в условията на кризи и обосновават необходимостта от прилагането на координирана гъвкава социална подкрепа за ограничаване на негативните въздействия на кризи с различен характер.

Структурата на монографията отразява възприетата концепция, като представя съдържателно основните параметри на предмета на изследване, и включва въведение, пет раздела, анализиращи по предварително дефинирани параметри основните пет направления на системата за социална подкрепа, и заключение. Приложена е единна структура при анализа на разглежданите направления, което представя балансирано изследване на основните параметри – целеви групи, управляващи институции, размер на престацията и нейната адекватност, нормативни промени, подходящи международни сравнения. Постигането на изследователската цел се свързва с формулираните хипотези.

Въведението представя целта, задачите, хипотезите, методическите рамки и ограничения на разработката. Главната цел на научното изследване е „да анализира и оцени гъвкавостта и адекватността на промените в социалната подкрепа на уязвими групи от населението в условията на здравна и икономическа криза през изследвания период, с оглед формулирането на конкретни предложения и на общо концептуално виждане относно характеристиките на политиката за социална подкрепа в условията на кризи“. Формулирани са три основни хипотези за функционирането на системата за социална подкрепа в условията на кризи:

- (1) липса на предварителна готовност, системност и координираност на социалната подкрепа в кризисна среда;
- (2) ограничен обхват и ефективност на част от приложените социални мерки и
- (3) добро адаптиране на социалните услуги в общността, но недостатъчно – в резидентните услуги.

Раздел I „Анализ и оценка на гъвкавостта при криза на здравеопазването и на социалното осигуряване“ обединява изследване на предприетите законодателни, нормативни и организационни мерки в здравната система и системата на НОИ, чрез които да се регламентират действията и отговорностите за управление в условията на пандемия и с цел пренасочване/промяна на съществуващите дейности и мерки.

В сферата на здравеопазването изключително подробно и последователно са описани и критично оценени параметрите, характеризиращи развитието на COVID-19 пандемията в България, в посока към промяна на съществуващите дейности и мерки и на тяхното разширяване: хоризонтално (чрез промяна на критериите при предпазване от заболяването, диагностични мерки – въвеждане на нови диагностични методи (PCR), организационни – реорганизация на легловата база, създаване на протоколи за лечение, ваксинационна програма, ново кодиране на заболяването) и вертикално (вида и начина на подпомагане на персонала чрез мерки като „1000 лв. на първа линия“ или на лечебните заведения – „85% от базовата стойност“), за да се посрещнат допълнителните нужди на получателите.

За първи път е направена такава детайлна систематизация на предприетите законодателни, нормативни и организационни мерки в здравната система, както и на въведените специфични мерки по време на COVID-пандемията. Това е обективна основа за формулираните изводи относно неподготвеността и недостатъчната гъвкавост на системата на здравеопазването да реагира адекватно за ограничаване на разпространението на заболяването и овладяване на заболяемостта и смъртността, за невъзможността да се осигури ефективното действие на здравната система във време на криза, за липсата на последователна и координирана политика в областта на стратегическото и оперативното планиране за справяне с пандемията. На основата на извършения анализ на предприетите действията и реализираните мерки от страна на институциите обективно са формулирани и изводите по отношение на гъвкавостта и на адекватността, а именно, че липсват гъвкавост и достатъчна адекватност, устойчивост и предвидимост на предприеманите от държавните институции действия.

Изследването на *краткосрочното осигуряване при временна нетрудоспособност поради общо заболяване и майчинство* разглежда отражението на пандемията върху финансовото състояние на държавното обществено осигуряване (ДОО) и върху осигурителните плащания, свързани със загуба на доходи при настъпване на този осигурителен риск. Анализът показва несъгласуваността на предприеманите мерки, липсата на координация между отделните институции – здравеопазване и социалноосигурителните фондове, и недостатъчната адекватност, подготвеност и гъвкавост на системите за справяне с кризата и за гарантиране на съответстваща на конкретните условия и навременна подкрепа и помощ за определени обществени групи, особено за уязвимите. Посочва се, че ниската гъвкавост на системите на здравеопазване и социално осигуряване и липсата на съгласуваност при предприемане на съответните действия, както и неясните правила и нормативни изисквания закономерно водят до сериозен финансов дефицит на системата на държавното обществено осигуряване. Важен е изводът, че пандемията от COVID-19 показва, че устойчивостта на различните системи в страната е незадоволителна, както и че няма съгласуваност на предприеманите мерки, за да се гарантира напълно адекватна и навременна подкрепа и помощ, особено за уязвимите групи.

По отношение на *системата на пенсионното осигуряване* констатацията е, че пандемията задълбочава проблемите, свързани с нарастващия вследствие на интензивния процес на застаряване на българското население дефицит на държавния фонд „Пенсии“, като в тази посока сериозно отражение оказват и негативни процеси на пазара на труда и намаляването на броя на осигурените лица. Аналогичен е ефектът и на предприетите еднократни мерки (COVID-19 добавки, ваксинационни и други добавки), при което значителният финансов ресурс, предоставен като универсална помощ на всички пенсионери независимо от финансовото им състояние и потребности, предизвиква съществен ръст на разходите на фона на ограничените приходи от осигурителни вноски.

В условията на пандемия основен приоритет на държавната политика е подкрепата за най-уязвимите групи, сред които пенсионерите заемат ключово място, и в този аспект предприетите целеви мерки, насочени към подкрепа и осигуряване на допълнителни финансови средства на пенсионерите, могат да бъдат оценени позитивно. Същевременно реализираните мерки до голяма степен продължават негативната практика чрез системата на пенсионното осигуряване да се решават проблеми на социалното подпомагане, като значителна част от публичните средства се насочват към домакинства с доходи над прага на бедността. Включването на COVID-19 добавката в основния размер на пенсиите през 2022 г. деформира основен принцип на социалното осигуряване – за адек-

ватност на размера на пенсията на осигурителния принос, и същевременно натоварва значително бюджета на фонд „Пенсии“ на ДОО.

Оценката на ефективността на предприетите мерки – че те са намалили социалните и икономическите рискове, свързани с пандемията, и са оказали положително влияние върху материалното благосъстояние на пенсионерите, се разглежда от позицията на направените обосновани изводи, че тези мерки са ефективни в краткосрочен план, осигурявайки необходимата подкрепа в трудни времена, но за да се гарантира дългосрочната устойчивост на пенсионната система и да се решат дългосрочните проблеми, ще бъдат необходими допълнителни реформи и осигуряване на стабилни и устойчиви финансови източници. Това обуславя и необходимостта от по-целенасочени и структурирани мерки, които да не водят до деформиране на системата на пенсионното осигуряване и да подпомагат преодоляването на системните предизвикателства в нея.

Анализът на *осигуряването при безработица* отчита, че има временна ефективност на предприетите мерки за смекчаване на икономическото въздействие на пандемията върху пазара на труда. Въпреки това изследването обосновава слабости в прилаганите мерки и дефинира възможни решения на базата на добър практически опит от други европейски страни.

Раздел II „Анализ и оценка на гъвкавостта при криза на паричното социално подпомагане“ изследва и оценява предприетите действия при предоставянето на: *еднократна социална помощ; месечни социални помощи; целеви помощи за отопление; семейни помощи за деца, отпускани въз основа на подоходен тест; месечна финансова подкрепа за хората с трайни увреждания.*

Периодът на изследването е разширен и след 2022 г., за да се постигне максимална актуалност на действащата нормативна уредба. Критичният анализ на промените и на реализираните мерки по отношение на всяка от формите на паричното социално подпомагане, в т.ч. и след периода на пандемията, обосноваването на положителните страни и на слабостите в нормативната уредба е обективна основа за формулираните конкретни предложения за подобряване на ефекта от действието на всяка от паричните социални помощи с акцент върху необходимите промени, особено в ситуация на рязко влошаване на външната среда. В тази посока много важни са направените изводи:

- По отношение на *еднократната социална помощ* – че адекватността на този социален трансфер е нищожна и не е имало предварителната „нормативна“ готовност за промени при рязко влошаване на външната среда („шокови кризи“ поради здравни или природни фактори); че в условията

на последната здравна криза дизайнът на тази форма на социална защита по „общия“ ред не е бил променен и не е позволявал гъвкавост на подкрепата; че капацитетът на предоставяната помощ не е бил използван пълноценно, което води до ограничен обхват и до нецелесъобразност на това социално плащане.

- *По отношение на месечните социални помощи* – че мярката е била успешно осъществявана и е изпълнила функциите си за оказване на целенасочена социална подкрепа в кризисна среда, като „разгледаните промени разширяват хоризонтално и вертикално програмата, подобряват адекватността на помощите, с което ще се засили ролята ѝ в социалната защита“.
- *По отношение на целевите помощи за отопление* – че тази схема за подпомагане може да се определи като най-гъвкава сред останалите, но се нуждае от оптимизиране, защото „остава тясно ориентирана към омекотяване на бедността, свързана с отоплението, но не и към подпомагане на енергийно бедните“. Финансовото планиране при такава кризисна среда е реактивно и не моделира предварително възможни разходи при неблагоприятна промяна на външната среда.
- *По отношение на семейните помощи за деца* – че това е една от най-негъвкавите форма на социално подпомагане поради „устойчив рестриктивен подход, водещ до негъвкава и неадекватна социална подкрепа на нискодоходните семейства с деца“. Налице е „фактически отказ от нейното адаптиране за по-обхватна и по-адекватна подкрепа на нискодоходните семейства през периода на криза, а и след това“.
- *По отношение на месечната финансова подкрепа за хората с трайни увреждания* – че като помощ към особено уязвима група от населението тя е недостатъчно гъвкава.

В този раздел специално внимание заслужават направените конкретни предложения за промени в законодателните, в нормативните и в организационните мерки за всяка от формите на паричното социално подпомагане. Важни са препоръките и по-конкретно, че „еднократни помощи в максималния им размер са спешна и безусловна форма за подкрепа при кризи – особено за жители на райони, засегнати от природни бедствия, както и за население от определени уязвими групи (например хора с увреждания, нискодоходни лица и семейства, родители с деца) в условие на въведено извънредно положение. За тези уязвими групи може да се предвиди също възможност еднократните помощи да добият периодичен характер – от 3 до 6 пъти годишно или до отмяна на извънредното

положение“, като бенефициентите на тази помощ „следва да започнат да получават месечни социални помощи, при това „автоматично“/безусловно (т.е. без социална анкета за проверка на доходен, имуществен и пр. статус)“.

По отношение на месечните социални помощи, „въведеното облекчаване на критериите и изискванията за достъп до месечните социални помощи би следвало да се възприеме и приложи като подход при влошаване на външната среда“, а „залагането на механизъм за увеличаване размера на помощите (например чрез по-високи коригиращи процентни пункта или увеличаване на процента за определяне на „базата за подпомагане“ спрямо ОЛБ) е начин за придаването на гъвкав, своевременен антицикличен характер на подпомагането“. За целевите помощи за отопление, „основната структурна промяна би трябвало да бъде нейното преориентиране от отоплителната бедност (както е сега) към енергийната бедност, както и трансформацията ѝ от сезонна в целогодишна“, а също и въвеждането на „гъвкави параметри за коригиране на размера и честотата на помощите“.

Във връзка със семейните помощи за деца е необходимо „разработването на прозрачен механизъм за определяне на доходните прагове за достъп до помощите с оглед оптимизиране на техния обхват, но и разширяването му при настъпването на кризи.“, а „размерите на семейните помощи за деца и достъпът до тях би следвало да се адаптират и прилагат само при кризи в национален мащаб.“ Възможните насоки на промени при месечната финансова подкрепа за хората с трайни увреждания „са свързани най-вече с преодоляване на дискутираните вече методически слабости за определяне на ОЛБ, както и с въвеждането на прозрачен механизъм за определяне на процентните пункта към ОЛБ, които са „присъдени“ на всяка от 5-те групи според степента на увреждане. В условията на кризи може да се предвиди и временно увеличаване на размерите на тази месечна финансова подкрепа.“

В Раздел III „Анализ и оценка на гъвкавостта при криза на социалните услуги“ се анализира и оценява гъвкавостта при криза на социалните услуги:

- „Патронажна грижа плюс“ – чрез нея се постига сериозно разширяване на обхвата и размера на средствата и на съпътстващите предоставяни услуги, но тя е била с нисък обхват, който след приключването ѝ значително се стеснява. Посочени са сериозни пропуски – нейната неспособност за гъвкава реакция, липсата на устойчивост и невъзможността да мобилизира частен ресурс за увеличаване на капацитета, неравномерното покритие в различните региони, съчетано с липсата на обективни измерители за разпределение на финансирането.

- „Личен асистент“ – основният напредък е увеличението на броя на ползвателите с осигурена подкрепа, а като слабости са посочени административни ограничения, липса на достатъчна информация за нуждаещите се или трудности при организацията на услугата. „Освен че механизмът се превърна в средство за финансиране „на калпак“ по зададен критерий без обективен преглед на състоянието на потребителите, но и извън обхвата на механизма останаха много хора с реална потребност от лична помощ.“ Това подчертава необходимостта от по-добра прозрачност и мониторинг върху реалното ѝ използване, за да се осигури адекватна подкрепа на най-уязвимите групи.
- Резидентните социални услуги – оценката е, че по време на пандемия те са неподготвени за кризата – подчертава се липсата на медицински капацитет, защитни средства и оборудване, както и на ясни протоколи. Секторът страда от структурни слабости като недостатъчно финансиране, недостиг на персонал и лоши работни условия, които затрудняват функционирането му. Здравето и животът на служителите в услугите са били застрашени и недобре компенсирани за свръхнатовареността при пандемичната криза.
- Други програми и услуги – Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“, жилищни програми в подкрепа на уязвимите и центрове за превенция и защита от домашно насилие.

Изследването доказва възможността за адаптиране на социалните услуги с цел ограничаване на здравни кризисни ефекти и последици. Същевременно са формулирани слабости и проблеми, които оценяват услугите като неподготвени да действат ефективно в условията на кризи поради структурни слабости като недостатъчно финансиране, недостиг на персонал и лоши работни условия. Тези проблеми поставят под въпрос ефективността и устойчивостта на услугите в дългосрочен план и подчертават необходимостта от сериозни реформи за преодоляване на тези предизвикателства. Като слабост и липса на гъвкавост е посочена и недобрата координация между различните сфери – социална и здравна.

Раздел IV „Анализ и оценка на гъвкавостта при криза на социалните помощи в натура“ е ориентиран към изследване на ефекта на подкрепа на социални помощи, предоставяни в натура, като: предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти; услугата „Топъл обяд“; други програми за социални помощи в натура като „Обществени трапезарии“ на фонд „Социална закрила“.

Раздел V „Препоръки за оптимизиране на политиките в областта на социалната подкрепа на населението в условията на кризи“ посочва общи принципи и подходи към оптимизирането на системата на социалното подпомагане в аспекта на концепцията за адаптивна социална защита. На базата на изведените пропуски и слабости при анализа на всеки от петте основни елемента на системата за социална подкрепа са систематизирани ключови насоки за промени и конкретни предложения, в т.ч. и за изменения в нормативната уредба, които могат да се разглеждат като концептуални рамки за нейното оптимизиране.

Заключението обобщава най-важните научни резултати от изследването.

Всичко посочено определя логичната последователност и консистентност на изложението, което е издържано в добър и ясен академичен стил и доказва формулираните хипотези. Съдържанието на монографията илюстрира експертния потенциал на авторите и задълбоченото познаване на съдържателните характеристики и законовата регламентация на отделните елементи на системата за социална подкрепа, както и спецификата на тяхното функциониране в условията на кризи.

Научното изследване съдържа самостоятелно постигнати научни резултати, свързани с основната му цел, която е осъществена чрез успешно изпълнение на формулираните изследователски задачи. В обобщен вид основните приноси моменти могат да бъдат формулирани в две основни направления:

- *В теоретико-методологично отношение:*
 - въвеждане на нов термин, обосноваващ разбирането за „гъвкавост на системата за социална подкрепа/защита“ (social flexsecurity), и на категориен апарат, адаптиран към целта на изследването – „гъвкава и сигурна кризисна социална подкрепа чрез многообразието“ (security through diversity);
 - дефиниране на обхвата на системата за социална подкрепа като ключов елемент на системата за социална защита чрез определяне на основните направления – здравеопазване, социално осигуряване (при временна нетрудоспособност поради общо заболяване и майчинство, пенсионно осигуряване, осигуряване при безработица), парично социално подпомагане, социални услуги и социални помощи в натура, като съставни елементи;
 - разработване на концептуално виждане (включващо цел, принципи, подходи, механизми, в т.ч. управленски) относно провеждането на координирана гъвкава социална подкрепа при кризи от различен характер, която да е насочена към изграждане на адекватна,

всеобхватна и устойчива система за социална закрила. Това вижда-
не предлага преодоляване на структурните недостатъци, за да мо-
же да се реагира на външни фактори, и включване на мерки за за-
действане и възстановяване във всяко от основните направления в
отговор на кризите;

- формулиране на критерии за оценка на гъвкавостта (навременност,
посока на разширяване – хоризонтално/вертикално, адекватност)
и на индекси на промените, което позволява прецизно извеждане
на заключения и подкрепя аналитичната стойност на изследването.
- *В научно-приложен аспект:*
 - представяне на комплексна картина на системата за социална под-
крепа като преглед, анализ и оценка на всеки от елементите като
основни направления в изследването;
 - извършване на пионерна за България количествена и качествена
оценка на положителните и на отрицателните ефекти от прилагани-
те мерки и действия във всяко от разглежданите основни направле-
ния на системата за социална подкрепа в условията на COVID-
пандемията;
 - систематизиране на неблагоприятни последици върху уязвимите
групи от населението в резултат от прилагането на конкретни мерки
и действия във всяко от основните направления на изследването;
 - възприемане на по-широк обхват и насоченост на подкрепата и оп-
ределяне на области на интервенция като хоризонтално и верти-
кално разширяване на мерките в изследваните елементи на систе-
мата за социална подкрепа, изискващи разработване и прилагане
на политики, мерки и механизми на национално ниво;
 - въвеждане на предварително нормативно определени правила за
социална подкрепа в кризисна среда и предвиждане на възможност
за навременно задействане на тези механизми на национално, ре-
гионално, местно или локално ниво при настъпване на шокови
промени и в зависимост от мащаба на въздействие на факторите;
 - разработване на финансови модели за предварителни вариантни раз-
чети за оценка на бъдещи разходи за кризисна социална подкрепа;
 - формулиране на предложения за конкретни насоки и мерки за
оказване на гъвкава социална подкрепа във всеки от елементите на
системата за социална подкрепа като част от координирана нацио-
нална политика.

Заклучение

Монографията „Гъвкавост на социалната подкрепа в условията на кризи (опит и уроци от периода на COVID-19 пандемията 2020–2022 г.)“ е задълбочено и широкообхватно научно изследване с новаторски и оригинален характер, с ясно изразени научнотеоретични и научно-приложни приноси, което систематизира анализа на социалната подкрепа по основни направления от позицията на оценка на гъвкавостта, адекватността и адаптивността на прилаганите мерки и действия и обосновава концептуалното виждане относно провеждането на координирана и гъвкава политика при кризи от различен характер. Данните и резултатите от изследването могат да бъдат използвани и надградени в бъдещи научни проучвания, свързани със системата за социална подкрепа като ключова част от системата за социалната защита, както и с оценката на нейната адекватност и адаптивност в условията на пандемични кризи.

Формулираните изводи и направените препоръки са с качества на сериозен потенциал за разработването на национални политики и мерки за постигането на необходимата степен на гъвкавост на системата за социална подкрепа като цяло и по отделните съставни елементи при кризи от различен характер и за усъвършенстване на практиката по управление на тази система в условията на кризисни ситуации.

Конфликт на интереси

Авторът декларира липса на конфликт на интереси.

Библиографска справка

Шопов, Г., Салчев, П., Пенева, Т. (2025). *Гъвкавост на социалната подкрепа в условията на кризи (опит и уроци от периода на COVID-19 пандемията 2020–2022 г.)*. Електронно издание на Института за икономически изследвания при Българската академия на науките, рубрика „Книги и монографии“. ISBN 978-954-9313-32-1. Достъпно на <https://www.iki.bas.bg/>

Людмила Векова е доктор по икономика, професор в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, катедра „Социални дейности“, l_vekova@uni-plovdiv.bg

Lyudmila Vekova, PhD, is a Professor at the Plovdiv University “Paisii Hilendarski”, l_vekova@uni-plovdiv.bg

Как да се цитира тази статия:

How to cite this article:

Vekova, L. (2025). Novatorski podhod v nauchno izsledvane na sotsialnata podkrepa v usloviyata na krizi (An Innovative Approach in Scientific Research on Social Support in the Crisis Conditions). *Economic Thought Journal*, 70 (3), 388-401 (in Bulgarian). <https://doi.org/10.56497/etj2570307>